

Verden – set fra Skåruphøj

af Flemming Skipper

Genoptryk af artikel fra Historisk Årbog 1908 – og en præsentation af forfatteren, lærer Jacob Chr. Jacobsen, Øsløs.

De kunne skrive, de gamle skolelærere. J. C. Jacobsen, Øsløs, kunne i al fald. I anledning af Historisk Samfunds 100 års jubilæum genoptrykker årbogen Et Rundskue fra årgang 1908. Et fornemt stykke skrivekunst; på en gang sanseligt og realistisk, der bringer Jacobsens samtidige, digteren Henrik Pontoppidan, i erindring. Et indre og ydre wide-screen-billede spredes ud for en forblæst og fortravlet læser anno 2003, der følger i hælene på enelærer og lokalhistoriker Jacobsen i bestigningen af den fredlyste Skåruphøj ca. en kvart mil nord for Øsløs Kirke i begyndelsen af det forrige århundrede. Eller som det indledningsvis nøgternt konstateres: »Lad os en klar Sommerdag bestige det sjældne Udsigtspunkt og nøjere betragte det Landskab, der ligger udbredt omkring os«. Bygninger, træer og bevoksninger er kommet til, men det er stadig muligt at se, hvad Jacobsen så og siden beskrev. Et rundskue i natur og historie, en ramme omkring mennesker, der befolker billedet; dengang og i dag.

Fra begyndelsen af forrige århundrede blev det lokalhistoriske arbejde i landsognene stort set udført af lærerne, der på andre områder var med til at præge det kulturelle liv. Jacob Chr. Jacobsen var en af dem. Han var enelærer ved Øsløs Nordre Skole fra 1903 og med enkelte afbrydelser til kort før sin død i 1954. Han var engageret i egnens blomstrende foreningsliv og var stort set med i alle foreninger og institutioner – flere af dem var han med til at stifte. Han var med i Historisk Samfund fra begyndelsen – i en længere årrække i bestyrelsen – og han blev en flittig

skribent i årbogen. Når det gælder Øsløs og Vesløs sognes historie, er J. C. Jacobsens mange artikler og efterladte arkiv hovedkilden.

Jacob Chr. Jacobsen, lærer og lokalhistoriker. Han var - med enkelte afbrydelser - enelærer ved Øsløs Nordre Skole fra 1903 til kort før sin død i 1954. (Lokalhistorisk Forening for Sydhanhæs).

2003. Mod Selbjerg Vejle (nordøst).

Meget er forandret. Træer og bevoksning er kommet til; bygninger skudt op. Øjet kan måske ikke række så vidt som i 1908. Men alligevel er landskab og himmel det samme, som gav afsæt for J. C. Jacobsens skildring i *Historisk Årbog*. Sådan som det også fremgår af disse billeder af Henrik Bolt-Jørgensen anno 2003. Man fornemmer det jacobscenske univers. Sammenhængende højedrag, stejle skrænter, marker, flade vejer, vildt forrevne klitter, tarvelige klitstrækninger ... og frodige Limfjordsøer. Nu som dengang er det en god bid af Danmark, man kan overskue fra toppen af Skåruphøj.

Et Rundskue.

Af J. C. Jacobsen, Øsløs.

GENNEM Halvøen Hannæs i Vester Hanherred strækker sig et sammenhængende Højdedrag, der naar sin største Højde i den fredlyste Skaaruphøj, ca. $\frac{1}{4}$ Mil nord for Øsløs Kirke. Nævnte Høj hæver sig 112', 35 M. over Havfladen, og man har herfra en storslaaet Udsigt til alle Sider.

Lad os en klar Sommerdag bestige det sjældne Udsigtspunkt og nøjere betragte det Landskab, der ligger udbredt omkring os.

Vender man Blikket mod Øst, ser man i Forgrunden en spredt Bebyggelse af Huse og mindre Gaarde; det er Landsbyen Skaarup og den nordlige Del af Øsløs; bag Dalsænkningen, hvori nævnte Bebyggelse ligger, hæver sig den lyngklædte Bakkekam Lyngbjerg og Snedkerbjerg med dens smukke Kæmpehøje paa Toppen; øst og nord for denne breder sig de store udtørrede Arealer Bygholms og Selbjerg Vejler (ca. 6000 Tdr. Land), der beskyttes mod Limfjorden af den $\frac{3}{4}$ Mil lange Dæmning, som fører fra Halvøen Holm Tange i Øsløs Sogn til Gjøttrup Strand. Ved Dæmningens vestlige Ende ses den smukke Ingeniørbolig og Maskinhuset med den høje Skorsten. Ældre Folk kan huske, da Vejlerne var en Vig af Fjorden, men kun faa aner vist, at der, hvor Egnens Folk nu slaar Rør og Græs, og hvor Kreaturerne bjerger Føden om Sommeren, sejlede engang den stolte norske Konge, Harald Haarde-raade, med sin Flaade, da Svend Estridsen bevogtede Indsejlingen ved Hals. Med Vejlerne som Vestgrænse og Limfjorden som Sydgrænse hæver Landskabet sig jævnt mod Øst og Nord, — Størstedelen af Vester Hanherred

ligger som et Maleri udbredt for Øjet. Man kan ikke straks hitte Rede i dette Utal af hvidkalkede Gaarde og Huse, man gør sig heller ingen Ulejlighed dermed, men lader med Velbehag rolig Blikket glide fra det nærmere til det fjernere for ligesom at samle det alt i et Helhedsindtryk. Midt i „Maleriet“ ligger de to Landsbykirker Gjøtrup og Kjettrup, prægtig tager de sig ud med deres anselige hvidkalkede Taarne, der rager højt op over de omliggende Landsbyer af samme Navn. Nordligere ved Thistedlandevejen ser man Vester-Thorup og Klim Kirker, der forgæves søger at skjule sig bag Gaarde, Huse og Haver i de tætbyggede Landsbyer. Langt borte i nordøstlig Retning ses over en Bakkekam en Mængde Hustage, et Par Vindmotorer og en enkelt høj Skorsten, — det er Fjerritslev, Hanherredernes Hovedstad.

Som Værn mod den barske Nordenvind ligger de med Klittag og Marehalm bevoksede Vesterhavsklitter. Nord for Vester Thorup ses den smukke Klitplantage, og endnu østligere skelner man den store Plantage ved Svinkløv i Kollerup og Hjortdal Sogne. — Bag Kjettrup Kirke hæver sig et Højdedrag, det er St. Jørgensbjerg, hvor Slaget stod 1441 imellem Kong Kristoffer af Bayern og de oprørske Bønder. Langt ude i Horisonten øjnes utydeligt Øster Hanherreds bakkede Jordsmon. Mod Sydvest strækker sig et Højdedrag ud mod Limfjorden, yderst paa dette ligger Aggersborg Kirke. Aggersborg By kan ikke ses herfra, da den ligger bag Bakken nær Fjordens sandede Grunde; fra den gamle Kongsgaard Aggersborggaard var det, at Knud d. Hellige flygtede over Fjorden 1086, da han forfulgtes af de vrede Vendelboer. Højt over Aggersborg Kirke ses Næsborg Kirke paa Himmerland, Afstanden dertil er ca. 3 Mil. Lidt mere i sydvestlig Retning ved Limfjordens sydlige Bred ses Løgstør, hvis høje slanke Kirkespir knejser stolt mod Sky.

Ser vi mod Syd, ligger i Forgrunden Øsløs By og Kirke; Byen ligger lunt for Vestenvind ved en Bugt af Limfjorden; med sine mange smukke Haver — af hvilke særlig Præstegaardens med dens meget høje Løvtræer til-

2003. Mod Tømmerby Kirke (nord).

2003. Mod Skårup (øst).

2003. Mod Selbjerg Vejle og Bygholm Vejle (nordøst).

2003. Mod Fur og Livø (sydøst).

trækker sig Opmærksomheden — og sine mange levende Hegn faar den et lunt og hyggeligt Præg. Kirken derimod ligger højt og frit og tager sig godt ud med sit svære hvidkalkede Taarn. Sydligere paa Hannæs ses Vesløs og Arup Kirker; Byerne af samme Navn skjuler sig bag Bakkekammen. Vesløs Kirke ser uanselig ud, da den mangler Taarn, men de mange store Træer paa Kirkegaarden giver den en smuk Beliggenhed. — Fra Land kaster vi Blikket ud over den blanke Vandflade, og udbredt for Øjet ligger Løgstør Bredning som en stor Indsø. I Storm kan Bredningen „vende det hvide ud“, og det kan da knibe ret haardt for de smaa Limfjordsdampere; men i stille Vejr og navnlig en stille klar Sommerdag kan man anvende Digterens Ord: „Og Søen blank og rolig staar med Himlen i sin Favn“, om den; store Sejlere og smaa Fiskerbaade ses da overalt, og paa de store sandede Grunde trækkes der Vaad, medens Børn tager sig et forfriskende Bad. Ude i Fjorden ses de smaa Øer Livø og Fur samt den nordlige Del af den større Ø Mors; paa Mors ser vi saaledes tydeligt den højtliggende Sejerslev Kirke. Paa Nordspidsen af Mors ved Fæggesund ligger den mærkelige Banke Fæggeklit, der øjensynlig har været en Ø; efter Sagnet er den jyske Konge Hamlet begravet her. — Af Landet hinsides Fjorden ses tydeligt de høje Skrænter paa Himmerland, hvis Kystlinie man kan følge med Blikket omtrent til Hvalpsund, det vil sige 4—5 Mil, samt en smal Kyststrækning af Halvøen Salling.

I Forgrunden mod Vest hæver sig det lave Bakkestrøg Højbjerg med Kæmpehøje paa Toppen; bag dette breder sig den udtørrede Vesløs Vejle med sit Maskinhus og sin Ingeniørbolig. Vest for Vejlen ligger den 1285 Td. Land store Østerild Statsplantage, der blev anlagt 1888, ved hvis sydvestlige Udkant vi ser Stationsbyen Østerild, hvis anseelige Kirke rager højt op over Byen. Fra Østerild fører et Dalstrøg lige mod Vest; ved at lade Blikket følge dette, opdager man det øverste af et hvidt Kirketaarn; det er Hunstrup Kirke. Trægruppen, vi ser tæt ved Kirken, er den gamle Herregaard Kjølbysgaards Have, men det kan

naturligvis ingen gætte sig til. Vest for Østerild Plantage hæver Jordsmonnet sig jævnt mod Nordvest og Nord, vi faar derved en god Udsigt over en stor Del af Hjørdemaal Sogn, og ser saaledes ganske tydelig Kirken med det høje røde Taarn.

I sydvestlig Retning ses i Forgrunden Vesløs Station og Herregaarden Vesløsgaard, der er en gammel adelig Sædegaard og allerede nævnes 1348. I Herregaardshaven findes Helledis Voldsted, omgiven af 40 Fod brede Grave og omtrent 75 Fod i Gennemsnit. Den fjerntliggende Arup Vejle staar i Forbindelse med Vesløs Vejle; det hele ud-tørrede Areal udgør 3—4000 Td. Land og beskyttes mod Fjorden af den 3500 Fod lange Arup Dæmning, der fører fra S. Arup til den lille Holm Hovsørrøn.

Imellem de grusede Vige Østerild Fjord og Lønnerup Fjord skyder en lav, flad Landtange sig ud mod Limfjorden; yderst paa denne Landtange ligger den lille Landsby Hovsør med en Havn. Hovsør var tidligere en betydelig By, der 1532 ved et Privilegium fik Købstadsret af Frederik d. Første og i lang Tid var Thistedes Medbejler. 1542 mistede Byen sin Købstadsret, og Thisted sejrede, men benyttede dog den gode Havn ved Hovsør som Vinterhavn, indtil den selv fik en saadan. Sydvest for Lønnerup Fjord dannes Horisonten i det bakkede Sennels Sogn.

Vi vender os mod Nord og ser da umiddelbart foran os en Dalsænkning, der strækker sig fra Selbjerg Vejle mod Øst til Tømmerby Fjord mod Vest. Paa en Hævning i Jordsmonnet i denne Dalsænkning ligger Gaarden Hjortholm. Øjensynlig har der i forrige Tider været Vandforbindelse mellem de to Vige af Limfjorden, og Hjortholm har været en Ø eller Holm, hvad Gaardens Navn ogsaa tyder paa.

Vestligst i Dalsænkningen ved Fæggesundlandevejen ses en Mængde store Sten, det er den saa ofte omtalte Gravplads paa Højstrup Mark. Imellem Selbjerg Vejle og Tømmerby Fjord hæver Landskabet sig jævnt mod Nord, indtil det atter ved Kærup gennembrydes af en større Tværdal. Paa denne Tværdals sydlige Skraaning ligger Tøm-

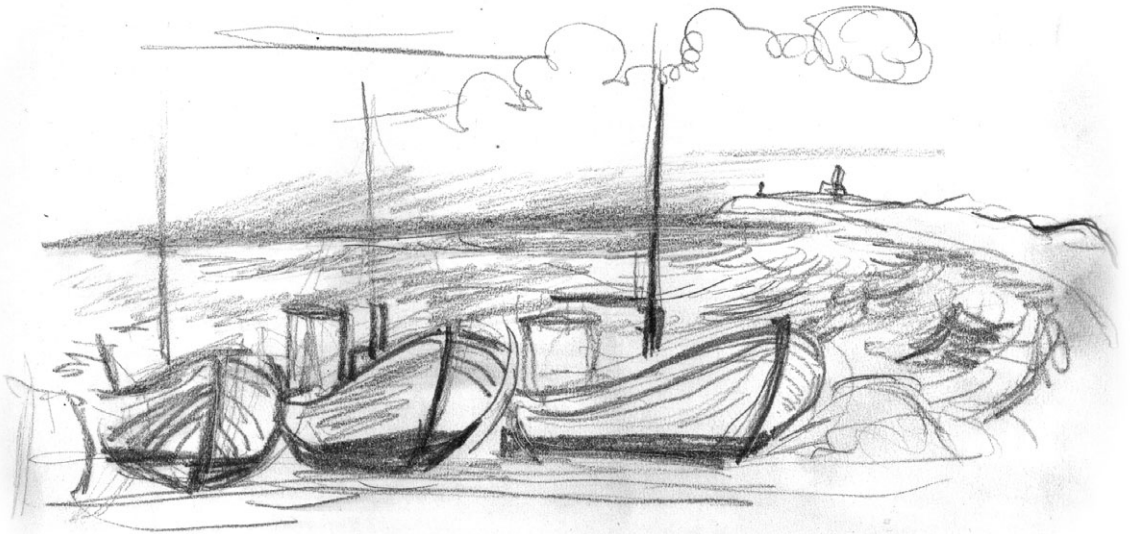
merby Kirke, den største og anseeligste i Vester Hanherred; fra Stedet, hvor vi staar, kan vi kun se Kirkens høje Taarn og røde Tag. Lidt nord for førnævnte Gravplads, paa begge Sider af Fæggesundlandevejen og den nyanlagte Thisted—Fjerritslevbane, ligger den ca. $\frac{1}{2}$ Mil lange Landsby Tømmerby, der med sine mange store Bygninger tildrager sig den tilrejsendes Opmærksomhed. Nord for Tømmerby ses de mange lyse Hustage af den nybyggede Stationsby Frøstrup. Fra Kærup skraaner Landet stærkt opad til Landsbyen Bjerget i Lild Sogn; her tæt ved den høje Bakkes Top ligger den lille smukke Lild Kirke. I Baggrunden ses Klitrækken med Bulbjerg, der hæver sig 151 F., 47 M. over Havfladen.

Afstanden til Vesterhavet er næppe to Mil; naar det er uroligt, kan man høre de hule Dønninger, men man kan ikke se det, kun en mørk Røgsøjle fra et forbisejlende Skib røber dets Nærhed.

Mod Nordøst ses i Forgrunden den lille Landsby Højstrup, paa hvis højtliggende Marker ligger nogle smukke Kæmpehøje. Længere borte i samme Retning glimter den store Lund Fjord, ved hvis østlige Bred Landsbyen Vust med Kirke ligger. Mellem Lund Fjord og Vesterhavet er Landtangen kun $\frac{1}{2}$ Mil bred, men til Gengæld hæver Klitterne sig her til omtrent 200 Fods Højde.

Det er vist ikke noget overdrevent at sige, at man fra Skaaruphøj kan overse ca. 20 □ Mile eller ca. $\frac{1}{35}$ af vort lille Fædreland. Maaske man fra højere Punkter kan have en større og skønnere Udsigt; men faa eller ingen Steder ser man saa interessant et Landskab, saa uensartet i Form som i Beskaffenhed. Stejle Skrænter veksle med bølgeformige Marker, flade Vejler og vildt forrevne Klitter. Fra de tarvelige Klitstrækninger, der hører til Landets ufrugtbareste Arealer, kan man vende Blikket mod de frodige Limfjordsøer, der med Hensyn til Frugtbarhed hører til vore bedste Egne.

Kubmille ds. 23. 8. 53